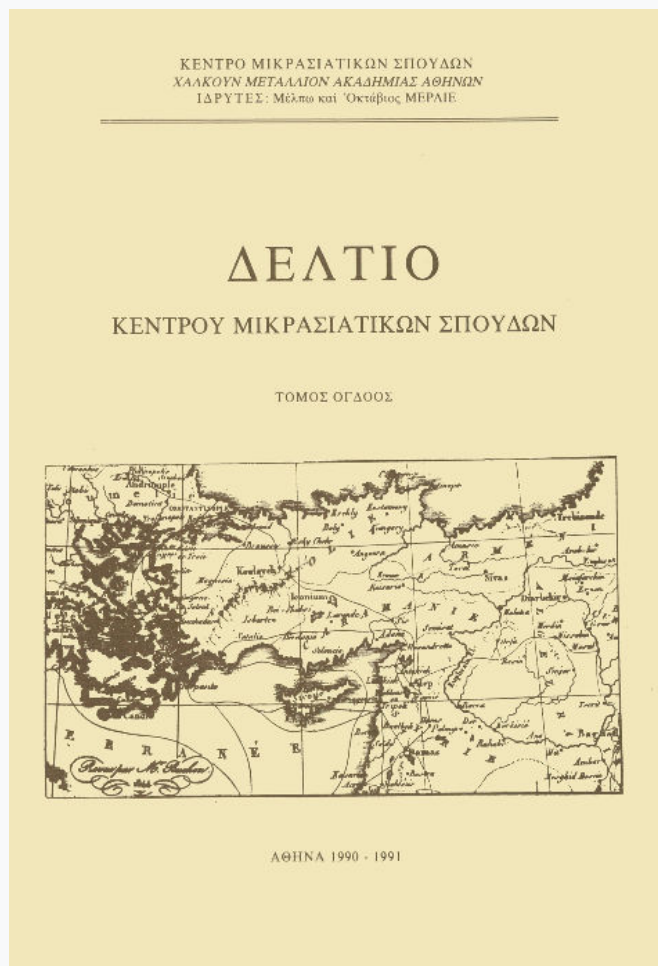


Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 8 (1990)



Henry Roseveare, Markets and Merchants of Late Seventeenth Century. The Marescoe- David Letters 1668-1680

Ειρήνη Ρενιέρη

doi: [10.12681/deltiokms.243](https://doi.org/10.12681/deltiokms.243)

Copyright © 2015, Ειρήνη Ρενιέρη



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Ρενιέρη Ε. (1990). Henry Roseveare, Markets and Merchants of Late Seventeenth Century. The Marescoe- David Letters 1668-1680. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 8, 263–265. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.243>

πα συμπληρώνονται σὲ μεγάλο ποσοστὸ μὲ 161 εἰκόνες καὶ δύο χάρτες. Συνολικὰ θεωρούμενο τὸ ἔργο διακρίνεται ἀπὸ τὶς ἀρετὲς τῆς σειρᾶς στὴν ὁποία ἐντάσσεται, τὴν ἀκριβολογία καὶ τὴν ἐμβρίθεια, ποὺ διακρίνουν τὸ γερμανικὸ ἐπιστημονικὸ πνεῦμα. Πρόκειται γιὰ μνημειῶδες ἔργο ἀναφορᾶς γιὰ τὶς Μικρασιατικὲς ἐπαρχίες τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Πισιδίας καὶ ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ κάθε μελετητὴ τῆς ἱστορίας, τῆς ἱστορικῆς γεωγραφίας καὶ τῆς ἀρχαιολογίας τῶν περιοχῶν αὐτῶν.

N.A. ΓΚΙΟΛΕΣ

Henry Roseveare, *Markets and Merchants of the Late Seventeenth Century. The Marescoe - David Letters 1668-1680*, Oxford: Oxford University Press, 1987, σσ. 668.

Ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν ἐρευνητὴ τῆς οἰκονομικῆς ἱστορίας τῆς Ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας παρουσιάζει τὸ παραπάνω βιβλίο, τὸ ὁποῖο περιέχει 480 ἐπιστολὲς μαζὶ μὲ μιὰ εἰσαγωγή τοῦ συγγραφέα. Αὐτὲς ἐπιλέχθηκαν ἀπὸ ἓνα σύνολο 10.000 περίπου γραμμάτων, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀλληλογραφία τῶν Charles καὶ Leonora Marescoe καθὼς καὶ τοῦ Jacob David —στοὺς ὁποίους ἀνῆκε ἐμπορικὴ ἐταιρεία στὸ Λονδίνο— μὲ τοὺς ἀντιπροσώπους καὶ τοὺς συνεργάτες τους σὲ διάφορες εὐρωπαϊκὲς καὶ ἀσιατικὲς πόλεις. Ἀπὸ τὶς σαράντα τέσσερις ἐπιστολὲς ποὺ ἀφοροῦν στὴν Ἀνατολὴ ἔχουν ἐκδοθεῖ μόνο οἱ δεκαοκτώ, γραμμένες ἀνάμεσα στὰ 1675-1678.

Οἱ ἀγγλο-ὀθωμανικὲς ἐμπορικὲς σχέσεις ἀποτελοῦν ἓνα θέμα στὸ ὁποῖο δὲν ἔχουν ἀφιερωθεῖ πολυάριθμες μελέτες. Ἡ πρώτη μονογραφία, ὕστερα ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Alf. Wood, *A History of the Levant Company*, Ὁξφόρδη 1953, δημοσιεύεται μόλις τὸ 1977 ἀπὸ τὴν Suzan Skilliter, *William Harbor and the Trade with Turkey, 1578-1582*, Ὁξφόρδη. Τὸ ἐνδιαφέρον τῶν δυτικῶν ἐρευνητῶν γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα ἦταν μικρότερο ἀπὸ αὐτὸ τῶν τούρκων συναδέλφων τους. Ἀλλὰ τὰ λίγα τουρκικὰ ἄρθρα γιὰ τὶς ἐμπορικὲς σχέσεις τῶν δύο κρατῶν, ἐξαιτίας τῆς γλώσσας, ἔγιναν ἐλάχιστα γνωστὰ ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα τους.

Ἡ ἔκδοση τῆς ἀλληλογραφίας ἀνάμεσα στὴν ἀγγλικὴ ἐταιρεία μὲ ἔδρα τὸ Λονδίνο καὶ τοὺς πράκτορές της στὴν Ἀνατολή (Χαλέπι, Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη), συμβάλλει στὴ συμπλήρωση τῆς εἰκόνας τοῦ μεταξὺ τους ἐμπορίου ἀλλὰ καὶ θίγει μιὰ πλευρὰ τοῦ ὄχι ἰδιαίτερα γνωστῆ. Ἐνὼ ὁ Wood μὲ τὸ πρῶμο ἀλλὰ ὄχι ξεπερασμένο βιβλίο του μελετᾷ τὴν ἐπίσημη πλευρὰ τῶν ἀγγλο-ὀθωμανικῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ὅπως ἐκφράζεται μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία τῆς ἐταιρείας ποὺ κατεῖχε τὸ μονοπώλιο αὐτοῦ τοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ

Skilliter επεξεργάζεται την έναρξη αὐτῶν τῶν σχέσεων, ὁ Roseveare ἀσχολεῖται μὲ τὶς ἐμπορικὲς δραστηριότητες μιᾶς ἀγγλικῆς ἐταιρείας ποὺ δρᾷ μέσα στὸν ὀθωμανικὸ ὡρὸ ἀλλὰ ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῆς Levant Company, ποὺ ὀφίσταται τοὺς περιορισμοὺς τῆς καὶ προσπαθεῖ νὰ τοὺς παρακάμψει. Ἐπιπλέον σὲ ὅλες τὶς ἐπιστολὲς ποὺ στέλνονται ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ ἀναφέρονται τὰ προϊόντα, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὸ ἀντικείμενο ἐμπορίου ἀνάμεσα στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία. Ἡ ἐπιστολὴ ἀρ. 355 ποὺ στάλθηκε ἀπὸ τὴ Σμύρνη (3/6/1677) στὸν David περιέχει ἕναν κατάλογο μὲ τὰ ἐμπορεύματα ποὺ α) ἐξάγονται ἀπὸ τὴ Σμύρνη στὴν Ἀγγλία καὶ β) εἰσάγονται ἀπὸ τὴν Ἀγγλία στὴ Σμύρνη. Ἐπίσης καὶ δύο καταλόγους, μᾶλλον σπάνιους στὸ εἶδος τους, ποὺ ταξινομοῦν ἀνάλογα μὲ τὴν ποσότητα καὶ τὸ χρωματισμό, ὁ ἕνας εἶδος ἀγγλικοῦ ρουχισμοῦ ποὺ εἶχε ζήτησις στὴ Σμύρνη (perpetuanas) καὶ ὁ ἄλλος γερμανικὰ ἐνδύματα, τῶν ὁποίων μάλιστα δίνεται καὶ ἡ τιμὴ. Σύμφωνα μὲ τὸν Roseveare ὑπάρχει μόνον ἕνας παρόμοιος κατάλογος τῶν προϊόντων ποὺ ἐμπορεύταν ἡ Γερμανία στὴν Ἀνατολὴ ὁ ὁποῖος ἔχει ἐκδοθεῖ στὰ 1917.

Τὰ προϊόντα ποὺ διοχετεύονται στὴν ἀγγλικὴ ἀγορὰ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ εἶναι κυρίως νήματα (βαμβακερά, μάλλινα, μεταξωτά), μεταξωτὰ ὑφάσματα καθὼς καὶ χρωστικὴ ὕλη χρήσιμη στὴν ὑφαντουργία (galls).

Μπορεῖ κανεὶς νὰ διακρίνει διαφορὲς στὸ ἐμπόριο κάθε πόλης. Ζωηρότερη εἶναι ἡ κίνησις στὴ Σμύρνη, ὅπου εἶναι αἰσθητὴ ἡ παρουσία τοῦ γαλλικοῦ καὶ γερμανικοῦ ἐμπορίου. Ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς ἐξάγονται τάπητες, κερί, σταφίδες καὶ φοινικόξυλο. Τὸ ἐμπόριο τῆς Κωνσταντινουπόλης εἶχε σημειώσιμη πτώσις στὴν περίοδο τῆς βασιλείας τοῦ Μεχμέτ Δ' (1648-1687), σύμφωνα μὲ τὶς πληροφορίες τῶν πρακτόρων τοῦ David, ἀλλὰ ἡ ἀπόφασις τοῦ σουλτάνου (1676) γιὰ μόνιμη ἐπανεγκατάστασις στὸ παλάτι τῆς Κωνσταντινουπόλης ἔδινε ἐλπίδες γιὰ διπλασιασμό τῆς κατανάλωσις καὶ ἄνοδο τῶν τιμῶν.

Τὸ βάρος τοῦ ἐξαγωγικοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Ἀγγλία, σὲ σχέση μὲ τὸ τέλος τοῦ προηγούμενου αἰῶνα, πέφτει στὰ νήματα, γεγονός ποὺ σχετίζεται μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἀγγλικῆς ὑφαντουργίας. Ἡ Ἀγγλία συνεχίζει νὰ ἐφοδιάζει τὴν Ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία καὶ κυρίως τὴν Κωνσταντινούπολι καὶ τὴ Σμύρνη μὲ πρῶτες ὕλες (κασσίτερο, μόλυβδο, σίδηρο, σῦρμα) καὶ μὲ διάφορα εἶδη ἐνδυμάτων («London»). Λόγω τῶν πολλαπλῶν καὶ μακροχρόνιων πολεμικῶν συγκρούσεων, οἱ ἀπαιτήσεις τῆς τελευταίας σὲ μεταλλουργικὰ προϊόντα παρέμεναν μεγάλες.

Μιὰ σαφὴς διαφοροποίηση ἀφορᾷ τὸ ἐμπόριο τῶν μπαχαρικῶν. Τὸ μονοπώλιο ποὺ ἀπέκτησε ἡ East India Company νὰ ταξιδεύει ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Καλῆς Ἐλπίδας γιὰ τὶς Ἰνδίες —δρόμος πρὸ σύντομος καὶ μὲ λιγότερο κόστος ἀπὸ αὐτὸν μέσω τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας— τὴν ὁδήγησε σὲ σύγκρουση μὲ τὴ Levant Company ὡς πρὸς τὸ ἐμπόριο τῶν μπαχαρικῶν. Προϊόντα ὅπως ἰνδικὸ λουλάκι, πιπέρη, τζίντζερ, κανέλα, κανελογαρίφαλλο, μοσχοκάρυδο δὲν ἔφταναν πλέον στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὰ

λιμάνια της Αυτοκρατορίας αλλά αντίθετα ή πρώτη τὰ ἐπανεξῆγε στὴν Ἀνατολή.

Τομείς πού ἔφερναν γρήγορο καὶ μεγάλο κέρδος —καὶ δὲν ὑφίσταντο τὶς ἐπιβαρύνσεις τῆς Levant Company— ἦταν ἡ προερχόμενη ἀπὸ τὸν ἰσπανικὸ νέο κόσμον κόκκινη βαφή (cochineal) καὶ κυρίως τὰ νομίσματα. Ὁ νομισματικὸς πληθωρισμὸς στὴν Ὁθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἄφηνε κέρδος σὲ ὅποιον ἀσχολοῦνταν μὲ τὸ ἐμπόριο νομισμάτων ἀπὸ 5-14% (ἐπιστ. ἀρ. 236, 397). Δύο τέτοιες ἀποστολὲς συνολικῆς ἀξίας 6.000 pesos Σεβίλλης πού στάλθηκαν ἀπὸ τὸν David (1674, 1676) κρίθηκαν ἐπιτυχεῖς.

Ἡ κυκλοφορία πολλῶν ξένων νομισμάτων εὐνόησε καὶ αὐτὴ τῶν κίβδηλων. Ἡ Πύλη προσπάθησε νὰ περιορίσει τὸ φαινόμενο μὲ μέτρα πού κάποτε ἔθιξαν τὸ ἀγγλικὸ ἐμπόριο· τὸ 1676 κατασχέθηκαν 200.000 Lion dollars τῆς Levant Company μὲ τὴν ὑποψία πὼς εἶναι κίβδηλα. Παρόλο πού ὁ ἔλεγχος ἀπέδειξε πὼς ἦταν ἀληθινά, κατακρατήθηκαν ὑπὲρ τοῦ θησαυροφυλακίου 15.000 L.d., γεγονός πού ἀποθάρρυνε πολλούς, ὅπως τὸν David, ν' ἀσχοληθοῦν μὲ τὴν ἀγορὰ τῆς Κωνσταντινούπολης (ἐπιστ. ἀρ. 407).

Ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς ἀντλοῦμε πληροφορίες γιὰ τὶς μετρηλογικὲς ἀντιστοιχίες καθὼς καὶ τὶς τιμὲς τῶν ἐμπορευμάτων. Οἱ συνεργάτες τῆς ἀγγλικῆς ἐταιρείας στὴν Ἀνατολὴ ἦταν ὑποχρεωμένοι νὰ περιγράψουν μὲ ἀκρίβεια τὰ μέτρα καὶ τὰ σταθμά, πού διέφεραν ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, διότι δὲν ἦταν γνωστὸ στὴν ἐταιρεία μὲ τί ἀντιστοιχοῦσαν τὰ ἐμπορεύματα πού ἔστειλε. Ἰδιαίτερα γιὰ τὶς τιμὲς τῶν ἐμπορευμάτων μπορεῖ κανεὶς νὰ παρακολουθήσει τὶς διακυμάνσεις καὶ μέσα στὸ χρόνο (βλ. π.χ. τὴν περίπτωση τῆς τιμῆς τοῦ βραζιλιάνικου ξύλου τὸ 1677, ἐπιστ. ἀρ. 355).

Σποραδικὲς πληροφορίες ἀλλὰ ἐξίσου σημαντικὲς ἀφοροῦν τὸν τρόπο διεξαγωγῆς τοῦ ἐμπορίου· τί περιλαμβάνει καὶ μὲ ποιὲς ἀντιστοιχίες γίνεται ἡ ἀνταλλαγὴ ἐμπορευμάτων, ποιοὶ εἶναι οἱ ὅροι τῶν πληρωμῶν (ἓνα μέρος σὲ χρῆμα ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπο καλύπτονταν ἀπὸ τὴν ἀνταλλαγὴ ἐμπορευμάτων). Μπορεῖ κανεὶς, τέλος, νὰ πληροφορηθεῖ καὶ ζητήματα πού ἀφοροῦν τὸ γοῦστο τῶν κατοίκων τῆς Ἀνατολῆς, ὅπως π.χ. τὶς προτιμήσεις τους στὰ χρώματα.

Ἀναμφισβήτητα τὸ βιβλίον ἀποτελεῖ μιὰ σημαντικὴ συμβολὴ στὴν ἱστορία τοῦ ἐμπορίου. Εἰδικότερα, οἱ δεκαοκτὼ ἐπιστολὲς παρὰ τὸν περιορισμένο ἀριθμὸ τους, πού ἀντιστοιχεῖ ἄλλωστε στὸ σύντομης διάρκειας καὶ μικρῆς κλίμακας ἐμπόριο τῆς συγκεκριμένης ἀγγλικῆς ἐταιρείας στὴν ὀθωμανικὴ ἐπικράτεια, προσθέτουν σημαντικὰ στοιχεῖα στὶς γνώσεις μας γιὰ τὶς ἐμπορικὲς ἀνταλλαγὲς ἀνάμεσα στὴν Ἀγγλία καὶ τὴν Ἀνατολή.

EIPHNH PENIEPH